

תני רב יוסף: זה בית אוצר של תירוש דגן ויצהר.

"ולא יחסן", זה בית גניזה של כסף וזהב הטמונים וגנוזים בחוזק ובחוסן.

מאי מהו הביאור בהאי דכתיב "כי ליושבים לפני ה'?"

אמר רבי אלעזר: זה המכיר מקום חבירו ק"ט-א ביישיבה, שיודע לומר זה מקום של פלוני וזה של פלוני, שזו הוכחה שהוא רגיל לשבת שם תמיד.

איכא דאמרי: אמר רבי אלעזר: זה המקבל פני חבירו ביישיבה, שהוא מקדים לבית המדרש ומקבל פני חבירו, ולא שחבירו מקבל אותו [מהרש"א].

מאי מהו הביאור בהאי דכתיב "למכסה עתיק יומין", שהוא סיפא של הפסוק דלעיל "כי ליושבים לפני ה' יהיה סתרה, לאכל לשבעה ולמכסה עתיק".

זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין [הקב"ה].

ומאי נינהו? סתרי תורה, מעשה המרכבה ומעשי בראשית ופירושו של שם השם, שאינו מוסר אותם לכל אדם, אלא רק למי שראוי לכך.

ואיכא דאמרי: זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין.

מאי נינהו? טעמי תורה. והכי קאמר "למכסה עתיק" סתרי תורה, שהיו מכוסים מתחילה, ועתיק יומין נתן רשות לגלותם.

מנת לעשות רצונם, ולבסוף אין עושין רצון בעלים, שאין מקיימין דבריהם על אף שלקחו שוחד.

ועוד שם "פיזור עמים קרבות יחפצון", מי גרם להם לישראל שיתפזרו לבין אומות העולם? קריבות מלחמות שהיו חפצין בהן.

שבמקדש ראשון, אילו לא מרד צדקיה בנבוכדנצר לא היו גולים כלל. וביותר במקדש שני, שאילו שמעו פריצי ישראל לרבי יוחנן בן זכאי ולחכמים שבאותו דור, והשלימו עם טיטוס, לא היו גולים. אבל הם היו חפצים בקרבות ולא בשלום [מהרש"א]. פירוש אחר, הקירבה שהיו חפצים להתקרב לגויים גרמה להם לגלות.

ועוד שלח לו רבי ישמעאל ברבי יוסי לרבי בשם אביו: שלש מאות וששים וחמשה שווקים היו בכרך גדול של רומי. וכל אחד ואחד היו בו שלש מאות וששים וחמשה בירניות מגדלים. וכל בירנית ובירנית היו בו שלש מאות וששים וחמשה מעלות מדרגות. וכל מעלה ומעלה היו בו כדי לזון את כל העולם כולו.

אמר רבי שמעון ברבי לרבי. ואמרי לה: רבי ישמעאל ברבי יוסי לרבי: הני, למן — למי?

אמר ליה: לך ולחברך ולחברותך, לחברי חבריך. כלומר, כל העושר הזה שמור לתלמידי חכמים.

שנאמר "סתרה ואתננה, קודש לה". לא יאצר ולא יחסן, כי ליושבים לפני ה' יהיה וגו'.

מאי מהו הביאור בהאי דכתיב "לא יאצר"?

ומי שמגלה אותם זוכה למה שנאמר בפסוק זה.

אמר רב כהנא משום רבי ישמעאל ברבי יוסי: מאי מהו הביאור בהאי דכתיב בתהלים "למנצח מזמור לדוד"? זמרו למי שנוצחין אותו, ושמה! מדלא כתיב "לנוצח" אלא "למנצח" משמע לשון מפעיל, להקב"ה שנותן כח לבריותיו לנצחו.

בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם. בשר ודם מנצחין אותו והוא עצב. אבל הקב"ה נוצחין אותו ושמה.

שנאמר "ויאמר להשמידם. לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית". הרי שקרא לו "בחירו" והשתבח בו על כך שהשיב חמתו, משמע ששמח הוא בזה.

אמר רב כהנא משום רבי ישמעאל ברבי יוסי, וכן אמר רבי שמעון בן לקיש משום רבי יהודה נשיאה: מאי מהו הביאור בהאי דכתיב בספר יחזקאל בתיאור מראה החיות "וידי אדם מתחת כנפיהם"?

"ידו" כתיב [ואילו הקרי הוא "ידי"], זה ידו של הקב"ה שפרוסה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה מיד [מפני] מדת הדין, שמקטרגת ואומרת לא תקבלם. והקב"ה מקבלם בסתר [תחת כנפי החיות].

אמר רב יהודה אמר שמואל: כל כסף וזהב שבעולם, יוסף לקטו והביאו למצרים.

שנאמר "וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען".

אין לי שליקט אלא כסף שבארץ מצרים

ושבארץ כנען. כסף שבשאר ארצות, מניין?

תלמוד לומר "וכל הארץ באו מצרימה", והביאו עמהם את כל כספם.

וכשעלו ישראל ממצרים, העלוהו עמהן. שנאמר "וינצלו את מצרים".

רב אסי אמר: עשאוה בני ישראל למצרים, כמצודה זו, רשת שפורסין ללכידת עופות, שאין בה דגן כפתיון, ואין שום עוף פונה אליה. כך רוקנו ["וינצלו" תרגומו "ורוקינו"] ישראל את המצריים מכל מזונם.

רבי שמעון בן לקיש אמר: עשאוה כמצולה עומק הים שאין בה דגים, שהם מצויים רק על שפת הים, שיש שם מזון.

והיה מונח הכסף הזה עד רחבעם.

בא שישק מלך מצרים ונטלו מרחבעם. שנאמר "ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם, עלה שישק מלך מצרים [על ירושלים], ויקח את אוצרות בית ה' ואת אוצרות בית המלך".

בא זרח מלך כוש ונטלו משישק. בא אסא מלך יהודה ונטלוהו מזרח מלך כוש, ושיגרו להדרימון בן טברימון מלך ארם, כדי שיעזור לו במלחמתו עם בעשא מלך ישראל.

באו בני עמון ונטלו מהדרימון בן טברימון.

בא יהושפט מלך יהודה ונטלו מבני עמון. והיה מונח עד אחז מלך יהודה.

בא סנחריב ונטלו מאחז.

בא חזקיה ונטלו מסנהריב, והיה מונח עד צדקיה.

באו כשדיים ונטלוהו מצדקיה.

באו פרסיים ונטלוהו מכשדיים.

באו יוונים ונטלוהו פרסיים.

באו רומיים ונטלוהו מיד יוונים.

ועדיין מונח ברומי.

[כל אלו שנטלו זה מזה היה על ידי מלחמה, שהיה מנהגם להביא אוצרותיהם עמהם במלחמה כדי למשוך לב הלוחמים אחר הממון, ולא יברחו. וכשהיו מנצחים אותם היו המנצחים נוטלים את ממונם].

אמר רבי חמא בר חנינא: שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים.

אחת נתגלה לקרח.

ואחת נתגלה לאנטונינוס בן אפורוס.

ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבא.

נאמר בקהלת [פ"ה] "עושר שמור לבעליו לרעתו".

אמר רבי שמעון בן לקיש: זו עשרו של קרח, שעל ידי רוב ממונו נתגאה ואבד מן העולם.

וכן נאמר אצל עדת קרח שנבלעו הם "ואת כל היקום אשר ברגליהם".

אמר רבי אלעזר: זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו, שמשמח לבו.

אמר רבי לוי: משאוי שלש מאות פרדות לבנות היו מפתחות בית גזויו של קרח. וכולהו אקלידי וקליפי דגלדא כלומר, השלש מאות פרדות נשאו רק את המפתחות והמנעולים של האוצרות, והאוצרות עצמן היו שקי עור מלאים בכסף וזהב.

דיא"ש, ראשי תיבות: דוד, ישי, אחיו, שמואל.

אדי"ש: אחיו, דוד, ישי, שמואל.

כשר"ך: כולן, שמואל, דוד, כולן. מאודך, וזה סימן לשמות אומרי הפסוקים בהלל "מאודך" והלאה.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: "אודך כי עניתני", אמר דוד.

"אבן מאסר הכונים היתה לראש פנה", אמר ישי על דוד, שהיה הצעיר בבניו, וכל ימיו היה רועה צאן ונעשה ראש.

"מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו", אמרו אחיו, מדכתיב בלשון רבים.

"זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו", אמר שמואל, שנתנבא עליו שסופם לגיל ולשמוח בו, כשיושיעם מיד אויביהם.

"אנא ה' הושיעה נא", אמרו אחיו, שה' יושיעם על ידי דוד.

"אנא ה' הצליחה נא" — אמר דוד שיצליח במלכותו.

"ברוך הבא בשם ה'", אמר ישי.

"ברכנוכם מבית ה'", אמר שמואל, כלומר, מברכים אנו אתכם.

"אל ה' ויאר לנו" — אמרו כולן. שהוא לשון רבים.

"אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח", אמר שמואל, שיביאו זבחים ושלמים הרבה שמתן דם על המזבח כדי לשמוח.

"אלי אתה ואודך", אמר דוד.

"אלהי ארוממך", אמרו כולן.

קיט-ב תנן התם: מקום שנהגו לכפול בהלל כל פסוק ופסוק, יכפול.⁽⁴⁷⁾ ומקום שנהגו לפשוט, שלא לכפול, יפשוט.

מקום שנהגו לברך אחריו, אחרי ההלל, יברך.

הבל, כמנהג המדינה.

אמר אבוי: לא שנו שברכת ההלל תלויה במנהג אלא בברכה שלאחריו. אבל ברכה שלפניו, [מצודה] לברך.

דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל המצות מברך עליהן עובר קודם לעשייתן.

והוינן בה: מאי משמע, מהיכן למדנו דהאי "עובר" לישנא דאקדומי הוא?

ומשינינן: אמר רב נחמן בר יצחק: דכתיב "וירץ אחימעץ דרך הכבר, ויעבור את

הכוש", שהקדימו לרוץ לפניו.

אבוי אמר: מהכא: שנאמר אצל יעקב כשהלך לקראת עשיו "והוא עבר לפניכם".

איכא דאמרי: מהכא: "ויעבור מלכם לפניכם זה בראשם".

תניא: רבי כופל בה דברים, שלא היה כופל את כל ההלל אלא מעט, כגון מ"ברוך הבא" ואילך.

רבי אלעזר בן פרטא מוסיף בה דברים.

מאי מוסיף?

אמר אבוי: מוסיף על כפילתו של רבי, לכפוך מ"אודך" ולמטה.

דרש רב עזרא: זימנין אמר לה משמיה דרב, וזימנין אמר לה משמיה דרב אשי: מאי דכתיב "ויגדל הילד ויגמל", עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים, ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק. דהיינו לעתיד לבא.

לאחר שאוכלין ושותין יהיו נותנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך. והוא אומר להן: איני מברך! מפני שיצא ממני ישמעאל.

אומר לו ליצחק: טול וברך! והוא אומר

שאמרו פסוקים אלו ישי ובניו, לכן אנו כופלים אותם כדי להראות שכל אחד מהם חשוב בפני עצמו. אולם רש"י במסכת סוכה ל"ט עמוד א' מפרש שכל הפסוקים שבהלל הינם כפולים בתוכן שלהם, שהפסוקים בעצמם חוזרים על כל דבר פעמיים, ומאודך ואילך אינם חוזרים, ולכן נהגו לכופלם.

47. סיבת הדבר שאת הפסוקים מאודך ואילך אומרים פעמיים, מבאר הרשב"ם שזה משום כבוד ישי ודוד ואחיו שאמרוהו, ובמרדכי על מסכת סוכה [סימן תשנ"ה] מוסיף, כיון שלא אמר דוד בעצמו פסוקים אלו, לכן כופלים אותם לעשות סימן שהם שונים מהפסוקים האחרים. והאבודרהם בסדר ראש חודש מבאר, כיון